

*Пархоменко Вікторія Вікторівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту ЗЕД,
декан фінансово-економічного факультету,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Сучасний період світового економічного розвитку характеризується все більш широким залученням країн у міжнародні економічні взаємозв'язки. Підсилюється процес інтернаціоналізації виробництва і всього господарського життя. Процеси глобалізації призводять до розширення масштабів міжнародного бізнесу, що характеризується зростанням переміщенням ресурсів, товарів і послуг з однієї країни в іншу.

Україна активно інтегрується в міжнародну економічну систему, а українські підприємства прагнуть брати все більш активну участь у міжнародному поділі праці, здійснюючи експорт та імпорт товарів і послуг. Зокрема, експорт українських товарів у 2020 р. дорівнював 49212,9 млн дол., що на 4,0% більше, ніж у 2018 р. (43264,7 млн дол.), а за I півріччя 2021 року, експорт товарів з України на 30,7% порівняно з аналогічним періодом 2020 року – до 29,924 млрд дол., імпорт – на 28%, до 31,251 млрд дол. [1].

За даними Державної служби статистики України за січень – липень 2021 року основними експортними товарами України є зернові культури (14,5% експорту), прокат чорних металів (21,2%), жири та олії (10,6%), руди (13,6%), машини, обладнання та механізми (8,5%), а також готові харчові продукти, продукти неорганічної хімії, деревина та вироби з неї. В імпорті переважають машини, обладнання та механізми (20,3%), нафта та газ (17,6%), продукція хімічної промисловості (13,4%), полімерні матеріали та пластмаси (7,0%) [1].

Значну частку у товарному експорті України займає зерно. У 2019-2020 МР Україна експортувала на зовнішні ринки 56,7 млн т. зернових і зернобобових [2], що на 13,5% більше минулого року та становить 15,3% світового експорту зерна. Зростання експорту зерна дає можливість значно покращити позиції України на світовому ринку, зважаючи на те, що на міжнародному аграрному ринку зерно продовжує залишатися стратегічно важливим товаром, який забезпечує продовольчу безпеку країн.

В останні роки до існуючих проблем зовнішньої торгівлі України (від'ємне сальдо торгівлі товарами та зниження індексу товарності економіки) додалася нова – вплив пандемії COVID-19, яка проявляється у скороченні обсягів торгівлі (рис. 1).

Обсяги зовнішньої торгівлі товарами в Україні у 2020 р. скоротилися у порівнянні з 2019 р., на 6,8%, а послугами – на 27,4%. Для порівняння: обсяг світової торгівлі товарами скоротився на 7,0%, а світова торгівля послугами у 2020 р. була меншою, ніж у 2019 р, на 20% [3]. Порівняння свідчить, що темпи скорочення торгівлі товарами в Україні нижчі, ніж у світі, а темпи зменшення торгівлі послугами – вищі, ніж у світі.

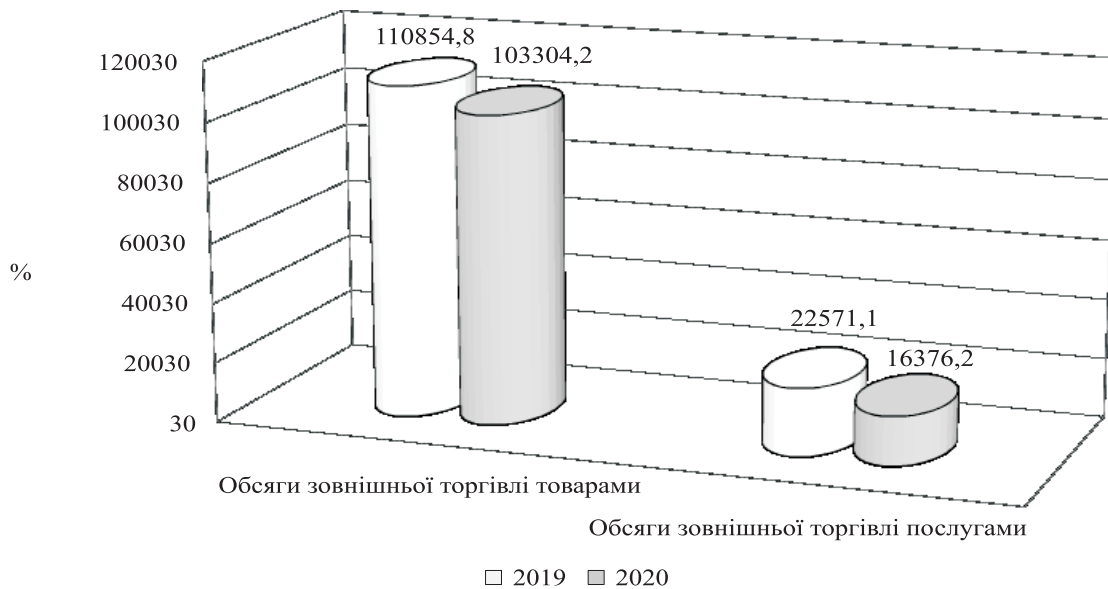

Рис. 1. Вплив пандемії COVID-19 на обсяги зовнішньої торгівлі України товарами та послугами, млн дол.

Джерело: побудовано за даними [1]

Експорт українських товарів зменшився у 2020 р., порівняно із 2019 р., на 1,7%, а імпорт товарів в Україну скоротився на 11,0%. Таку різну динаміку обсягів експорту та імпорту можна пояснити наступним. Експортні галузі в Україні продовжували працювати навіть під час карантину, а попит на імпортні товари знизився внаслідок закриття торговельних підприємств та введення локдаунів.

Зрозуміти, вплив COVID-19 на український експорт та імпорт, можна скориставшись гравітаційною моделлю міжнародної торгівлі, яка використовується дослідниками міжнародних організацій (Світовий Банк, МВФ, ЮНКТАД) як метод економетричного аналізу зовнішньої торгівлі: торгівля між двома країнами прямо пропорційна виробничій потужності країни-експортера та розміру ринку країни-імпортера, і обернено пропорційна торговельним витратам, необхідними для переміщення товарів між країнами. Очевидно, що пандемія COVID-19 здійснює негативний вплив і на виробничі потужності, і на розмір та ємність ринків, і на торговельні витрати.

Зниження виробничої потужності пов'язане як безпосередньо із хворобами працівників, так і їх вимушеною самоізоляцією, якої вимагає уряд задля стримання поширення захворюваності серед населення. Безпрецедентні заходи щодо припинення роботи закладів, зокрема: барів, ресторанів, театрів, спортивних та музичних закладів призвели до повного закриття певних районів Європи для здійснення економічної діяльності за виключенням закладів першочергової необхідності.

Також на виробництво негативно впливає порушення ланцюгів поставок продукції та дефіцит проміжних товарів з тих країн, які зазнали впливу пандемії. Слід зазначити, що такий вплив на даний момент носить глобальний характер.

Вплив на розмір ринку здійснюють також негативні очікування споживачів щодо наявності робочих місць у майбутньому та доходів від

бізнесу. Споживачі скорочують або відкладають на невизначений час купівлю товарів, які не є предметами першої необхідності. Попит на автомобілі, туристичні подорожі, а разом з тим і авіабілетів, товари розкоші значно скорочується, що також негативно впливає на обсяги імпорту товарів та послуг. Витрати на здійснення торгівлі також змінюються у бік скорочення, оскільки уряди вживають заходів, які обмежують вільне переміщення товарів та людей.

У таких умовах перспективним напрямом активізації зовнішньої торгівлі України та зниження впливу пандемії COVID-19 є збільшення експорту сільськогосподарської продукції. Аргументом на користь такого твердження є той факт, що «сільське господарство, як бізнес «на відкритому повітрі» з мінімальною кількістю людського ресурсу, відчуває карантинні обмеження найменше» [4, с. 21].

Вже сьогодні з України експортується сільськогосподарська продукція та продовольство у 190 країн світу. В структурі сільськогосподарського експорту найбільшим ринком для України є країни Азії (43,3%), друге місце посідають країни ЄС (32,6%), третє – країни Африки (14,0%) [5, с. 55].

Серед експортерів агропродовольчої продукції до Європейського Союзу Україна займає третє місце. На першому місці – США, друге місце належить Алжиру [6]. В Україні функціонують декілька крупних зернотрейдерів, які експортують зерно на міжнародні ринки: Нібулон (13,7% від загального експорту); Кернел (9,9%); Державна продовольчо-зернова корпорація України; компанії Louis Dreyfus, Glencore; корпорації Cofco та Cargill. Частка цих постачальників становить 71% від загального обсягу поставок зерна на світовий ринок [7].

Українські товаровиробники мають багаторічний досвід органічного виробництва зернових, зернобобових та олійних культур, а також ягід та овочів. На сьогоднішній день Україна посідає 20 місце серед світових країн-лідерів органічного руху та 1 місце у східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічної ріллі, що створює значні резерви та можливості для збільшення експорту української сільськогосподарської продукції [5, с. 56]. Ця сильна сторона економіки отримає свій розвиток в найближчій перспективі, з розширенням європейського споживчого ринку органічної продукції, який вже зараз оцінюється у 24 млрд. євро.

Проте, для розширення експорту сільськогосподарської продукції існує низка перешкод. Першою із них є неспроможність більшості вітчизняних виробників задовольнити технічні, санітарні, фітосанітарні умови для експорту. Отже, потребує вирішення проблема низької якості сільськогосподарської продукції. Ще однією проблемою є використання в Україні експортного мита на сільськогосподарську продукцію, що знижує конкурентоспроможність українських товарів на світовому ринку.

Україна з моменту вступу до СОТ зобов'язалась знизити експортні митні тарифи і дотримується своїх зобов'язань. Поступове зниження ставок вивізного мита підвищить привабливість українських товарів для іноземних споживачів, що стимулюватиме національних виробників активізувати свою присутність на зовнішніх ринках.

Слід зазначити ще одну проблему, яка гальмує збільшення експорту українськими компаніями сільськогосподарської продукції – це слабкість ринку аграрного страхування. Сільське господарство є ризиковою сферою господарської діяльності, що обумовлено його високою залежністю від природно-кліматичних умов. Несприятливі умови можуть призвести до значної втрати або й загибелі урожаю сільськогосподарських культур. Отже, збільшення експорту сільськогосподарської продукції потребує створення системи аграрного страхування.

Таким чином, можна констатувати, що негативний вплив пандемії COVID-19 на обсяги зовнішньої торгівлі України є очевидним. Відбулося суттєве скорочення обсягів торгівлі між Україною та її торговельними партнерами. Одним із шляхів виходу із такої ситуації та перспективним напрямом активізації зовнішньої торгівлі, а також зниження впливу пандемії може стати збільшення експорту українськими виробниками аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Зовнішньоекономічна діяльність / Статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. У 2019-2020 МР Україна оновила рекорд з експорту зернових. URL: <https://agro.me.gov.ua>.
3. Ус І. В. Щодо підсумків світової торгівлі у 2020 р. та перспективи на 2021 р. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-04/zovnishnya-torgivlya-2020.pdf>.
4. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України. Кабінетне дослідження. Київ: Громадська організація «Центр прикладних досліджень», 2020 р. 56 с. URL: <https://www.kas.de/documents/270026/8703904/>.
5. Патица Н. І. Напрями та перспективи інтеграції сільського господарства України у світовий аграрний ринок. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23. Ч. 2. С. 53–60.
6. Україна – у ТОП-3 постачальників агропродукції в Європу. URL: <https://agropolit.com/news/11988-ukrayina--u-top-3-postachalnikiv-agroproduktsiyi-v-yevropu>.
7. Експортні рекорди зерна. URL: <https://ambarexport.ua>.

*Пастернак Євгеній Євгенійович,
аспірант,*

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ НА РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

На ринку криптовалют угоди злиття та поглинання укладаються, зокрема, з 2013 року були укладені 350 угод на загальну суму 4 млрд дол. США. Найбільше угод було укладено в 2018 році – 160 шт. В 2019 році активність трохи знизилася: було проведено біля 125 подібних угод (рис. 1) [3].